

Thomas Kräuter, ThM, Assistant Pastor van de Evangeliums-gemeinde te Wenen, PhD kandidaat aan de Evangelische Theologische Faculteit, Leuven. | tkraeuter@gmx.at, tom.kraeuter@etf.edu.

N.a.v. Kräuter, Thomas. "Gemeinsam für die Stadt: Wie geschieht interkonfessionelle Zusammenarbeit in der missionarischen Kirchenentwicklung im urbanen Kontext? Eine qualitativ-empirische Untersuchung in Wien," Master Thesis. Evangelische Theologische Faculteit Leuven, 2024. Onder begeleiding van J. Barentsen.

Oecumenische samenwerking in stedelijke missionaire kerkontwikkeling: Lessen uit Wenen

Deze scriptie onderzoekt de complexiteit van missionaire samenwerking in kerkplantingen in een grote stad, een mooi voorbeeld van complexe kerkelijke landschappen waarin leiders zich bevinden.

In heel West-Europa verkennen diverse christelijke kerken nieuwe kerkelijke vormen om niet-christenen met het evangelie te bereiken. Vooral in stedelijke gebieden vind je voorbeelden van kerkstichting en innovatie. De vraag hoe interconfessionele samenwerking in deze context plaatsvindt is nog grotendeels onbeantwoord.

In missionaire theologie zijn de missie en eenheid van de kerk intrinsiek met elkaar verbonden. Onderzoek naar missionaire kerkontwikkeling vraagt zich af hoe deze eenheid in de praktijk tot uiting komt. Bovendien zijn de missiologische scheidslijnen tussen evangelicale en gevestigde kerken uit de 20e eeuw sterk vervaagd. Dit schept gunstige voorwaarden voor interconfessionele missionaire samenwerking.

Het beperkte missionaire onderzoek laat echter een discrepantie zien tussen het ideaal en de praktijk van oecumenische missionaire eenheid. In Wenen is een empirisch praktisch-theologisch onderzoek uitgevoerd om de interconfessionele samenwerking in stedelijke kerkontwikkeling beter te beschrij-

ven, inclusief wat deze samenwerking bevordert en belemmert.

Onderzoekscontext. Interconfessionele samenwerking in kerkplanting en -vernieuwing in Weenen heeft het afgelopen decennium een sterke groei doorgemaakt. Het katholieke aartsbisdom onderging een heroriëntatie rond het 'missionaire karakter van de kerk' en startte meerdere kerkstichtingen en revitaliseringsinitiatieven. Tegelijkertijd worden elk jaar talrijke kerken gesticht door evangelische, pinkster-, gereformeerde, lutherse en anglicaanse initiatieven.

Onderzoeksopzet. In 2023-2024 werden zeventien interviews gehouden met christelijke leiders die betrokken zijn bij missionaire kerkontwikkeling in Weenen. De respondenten waren katholieke en anglicaanse priesters; evangelische, baptisten- en pinkstervoorgangers; en lutherse en gereformeerde predikanten. De interviewleidraad richtte had hoofdbieden: het begrip en de praktijk van missie bij de deelnemers, en hun ervaringen met interconfessionele samenwerking.

De verschillende missionaire benaderingen zijn geanalyseerd met behulp van een anglicaans kerkmodel dat uitgaat van vijf kenmerken van missie. Interviews zijn getranscribeerd en geanalyseerd met behulp van thematische analyse om belangrijke thema's en patronen te identificeren.

Belangrijkste bevindingen

Beperkte maar diverse samenwerking

Uit het onderzoek bleek dat de interconfessionele samenwerking in Weense kerkontwikkeling nogal beperkt is. Ondanks gedeelde zorgen en overlappende doelgroepen vindt samenwerking vooral binnen eigen gelederen plaats.

Leiders vertelden vaak "nauwelijks contact te hebben met" of "helemaal niet op de hoogte te zijn van" initiatieven van andere tradities die in de directe omgeving actief waren. De nauwste samenwerking vindt doorgaans plaats binnen de grenzen van de denominatie via regionale of nationale netwerken.

Er waren enkele opmerkelijke uitzonderingen. Het katholieke aartsbisdom bleek het meest actief bij oecumenische samenwerking, door samen te werken met anglicaanse kerkstichtingscentra, priesters op stage of studiereizen te sturen naar evangelische en anglicaanse kerkstichtingen, en vertegenwoordigers van andere tradities te raadplegen. Katholieke leiders waren bekend met evangelische literatuur over kerkstichting en vroegen tijdens de opstartfase vaak advies aan vrijkerkelijke pioniers. Vanuit andere tradities namen pioniers beperkt deel aan interconfessionele interactie, meestal met verwante tradities (zoals evangelicalen en pinkstergelovigen) of in onregelmatige, eenmalige situaties.

De geobserveerde interconfessionele samenwerking nam drie primaire vormen aan: wederzijds leren (ervaringen en inzichten delen), ondersteuning en hulp (collegiale begeleiding, delen van middelen, praktische hulp) en geestelijke gemeenschap (gebed, bemoediging en wederzijdse ondersteuning).

Uiteenlopende opvattingen over missie en evangelie

Enige fundamentele theologische verschillen hadden aanzienlijke invloed op de mogelijkheden tot samenwerking. De respondenten waren te clusteren rond twee verschillende interpretaties van het evangelie die overeenkwamen met verschillende missieprioriteiten.

1. Voorstanders van een 'persoonlijk verlossings-evangelie' met nadruk op individuele verlossing van goddelijke oordeel door het offer van Christus. Deze respondenten, voornamelijk evangelicalen, met enkele katholieken en lutheranen, gaven prioriteit aan evangelisatie en discipelschap in hun zendingspraktijk en beschouwden sociale actie als secundair of voorbereidend op de 'echte' missie van de verkondiging van het evangelie.
2. Voorstanders van een 'volledig herstel-evangelie' met nadruk op Gods verzoening met en het uiteindelijke herstel van de hele schepping, vaak in contrast met een eeuwig oordeel. Deze respondenten, voornamelijk predikanten van de gevestigde kerken maar ook een baptistenpredikant, legden nadruk op dienstbaarheid en maatschappelijke betrokkenheid, evangelisatie op minder confronterende manieren of het voorrang geven aan maatschappelijke transformatie boven individuele bekering.

Deze theologische verschillen vormden praktische belemmeringen voor samenwerking. Voor veel evangelicalen is een gedeeld begrip van het evangelie een centrale voorwaarde voor samenwerking. Omgekeerd namen sommige *mainstream* leiders afstand van wat zij zagen als evangelisch triumfalisme of spiritueel kolonialisme.

Andere belemmeringen en mogelijke bruggen

Opvallend was dat theologische verschillen niet het belangrijkste obstakel voor samenwerking waren. Het meest genoemde obstakel was simpelweg een gebrek aan tijd en middelen, waarbij interconfessionele netwerken werden

gezien als een extra last die energie onttrok aan andere pastorale taken.

Andere belemmerende factoren waren onder meer wantrouwen tussen tradities (evangelicalen die beschuldigd werden van fundamentalisme, pinkstergelovigen die verdacht werden van spiritueel misbruik, katholieken die met historisch wantrouwen werden bekeken). Vooral de invloed van uiteenlopende opvattingen over seksuele ethiek op oecumenische samenwerking mag niet worden onderschat, aangezien deze kwestie door talrijke respondenten onafhankelijk van elkaar werd genoemd.

Het onderzoek signaleerde ook factoren die samenwerking bevorderen. Een 'theologie van vrijgevigheid' bleek cruciaal, namelijk het vermogen om met nederigheid en nieuwsgierigheid onderscheid te maken tussen fundamentele en secundaire kwesties. Generatieverschillen speelden op, waarbij jongere leiders gemakkelijker konden omgaan met theologische spanningsvelden en grijze gebieden. Persoonlijke relaties en spirituele gemeenschap vormden de belangrijkste basis voor het overwinnen van vooroordelen en het initiëren van samenwerking.

Discussie

Voorstel: het Weense centrum voor kerkstichting

Op basis van deze bevindingen werd voorgesteld om een 'Weens platform voor kerkstichting' op te richten, een regionaal oecumenisch netwerk ter aanvulling op bestaande interkerkelijke samenwerkingsactiviteiten.

Onderzoek naar stedelijke netwerken wijst naar het ontstaan van 'netwerkvermogen' om complexe vraagstukken op te lossen wanneer

diverse actoren met complementaire kennis zich verbinden, wederzijds voordeel zoeken en een authentieke dialoog over gedeelde zorgen aangaan (Booher & Innes, 2002).

Dit inzicht sluit nauw aan bij de missiologische observatie dat verschillende theologische tradities "verschillende aspecten van (...) onze missionaire uitdaging van vandaag benadrukken" (Paas, 2014: 88). Om trouw deel te nemen aan de holistische missie van God in de stad, hebben leiders van verschillende denominaties de oecumenische ander nodig voor correctie en aanvulling. Degenen die nadruk leggen op persoonlijke verlossing worden herinnerd aan de maatschappelijke, economische en ecologische gevolgen van zonde die confrontatie en transformatie vereisen, terwijl degenen die zich richten op volledig herstel worden herinnerd aan de noodzaak van verzoening met God door persoonlijke bekering en geloof.

Deze 'Vienna Church Planting Hub' kan de theologische diversiteit die het onderzoek waarneemt, omarmen en de interconfessionele samenwerking uitbreiden. Het platform bevordert wederzijds leren middels gecontextualiseerde trainingsevenementen en gemeenschappelijke projecten; faciliteert geestelijke gemeenschap middels regelmatige bijeenkomsten voor aanbidding, gebed en bemoediging; en ondersteunt netwerken voor praktische hulp, het delen van middelen en mentoring.

Implicaties voor de praktijk

Dergelijke samenwerking vereist zorgvuldige aandacht voor processen die vertrouwen opbouwen. Uit het onderzoek blijkt dat een goed begin ontstaat vanuit een 'authentieke dialoog' over overeenkomsten en verschillen, waarbij gebruik wordt gemaakt van kaders

zoals 'genereuze orthodoxie' die de christelijke essentie behouden en tegelijkertijd leren over andere tradities mogelijk maken (Tomlin, 2022). Dit omvat ook een dialoog over historische wonden en voortdurende vooroordelen tussen denominaties.

Bovendien vereisen succesvolle netwerken diverse rollen: voorlopers die contacten leggen, poortwachters die nieuwe partnerschappen tot stand brengen, ondersteuners die administratieve en financiële ondersteuning bieden, en moderators die een gedeelde visie en gezonde relaties faciliteren.

Zowel lokale en regionale leiders worden uitgedaagd relaties op te bouwen over confessionele grenzen heen. Lokale voorlopers kunnen beginnen met gebedsbijeenkomsten met collega's in hun district en gezamenlijk investeren in hun buurt, terwijl kerkelijke bestuursorganen middelen kunnen verstrekken en ondersteunende structuren kunnen ontwikkelen – bijvoorbeeld door geschikte leiders in deeltijd aan te nemen om de beginnende Church Planting Hub te ontwikkelen en te modereren.

Conclusie

Het gepresenteerde onderzoek uit Wenen toont zowel de uitdagingen als de mogelijkheden van missionaire oecumenische eenheid in de praktijk van kerkontwikkeling. De voorgestelde 'Vienna Church Planting Hub' is een model voor hoe nieuwe missionaire vormen van stedelijke kerken voorbij concurrentie of isolatie kunnen komen en kunnen evolueren naar echte samenwerking in Gods missie.

Literatuur

- Booher, D. & J. Innes (2002). Network Power in Collaborative Planning. *Journal of Planning Education and Research* 21: 221-236. <https://doi.org/10.1177/0739456X0202100301>.
- Paas, S. (2014). Experimenting with mission and unity in secular Europe: Networking for mission, client-based mission, and ecumenical mission. In Gibaut, J. and K. Jørgensen (Eds.). *Called to unity for the sake of mission*, pp. 186-199. Regnum Books. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1ddcqw.19>.
- Tomlin, G. (2022). *Navigating a world of grace: The promise of generous orthodoxy*. SCPK.